TA'LIMDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING O'QUVCHILAR PSIXIKASIGA TA'SIRI

Madgapilova Nargiza Talipjanovna
"Psixologiya" kafedrasi o'qituvchisi,
https://orcid.org/0009-0006-9488-6392
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
amaliy psixologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi
Qobiljonova Malika Zoyir qizi

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot ta'limda sun'iy intellektdan foydalanishning o'quvchilar psixikasiga ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotda raqamli ta'lim platformalari va sun'iy intellekt vositalarining o'quvchilarning motivatsiyasi, diqqat e'tibori va o'quv faoliyatiga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, sun'iy intellekt yordamida individual o'quv yo'nalishlari va adaptiv o'quv tizimlarining psixologik jihatdan o'quvchilarga ta'siri ko'rib chiqiladi. Tadqiqot jarayonida o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish, stress darajasi va ijtimoiy o'zaro ta'sirlariga e'tibor qaratilgan. Natijalar sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayonida o'quvchilarning psixologik holatiga ijobiy va salbiy ta'sirlarini aniqlashga yordam beradi. Olingan xulosalar ta'limda sun'iy intellektdan samarali va xavfsiz foydalanish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar : Sun'iy intellekt, o'quvchilar psixikasi, ta'lim, adaptiv o'quv tizimlari.

Аннотация : Данное исследование посвящено изучению влияния использования искусственного интеллекта в образовании на психику учащихся. В работе анализируется влияние цифровых образовательных платформ и инструментов искусственного интеллекта на мотивацию, внимание и учебную деятельность школьников. Также рассматривается психологическое воздействие индивидуальных учебных программ и адаптивных систем обучения на учащихся. Особое внимание уделено самоорганизации, уровню стресса и социальному взаимодействию учащихся. Результаты помогают выявить положительные и отрицательные психологические эффекты применения технологий искусственного интеллекта в образовательном процессе. Полученные выводы служат основой для разработки рекомендаций по безопасному и эффективному использованию ИИ в образовании.

Ключевые слова: Искусственный интеллект, психика учащихся, образование, адаптивные системы обучения.

Annotation : This study is devoted to examining the impact of using artificial intelligence in education on students' psychology. The research analyzes how digital learning platforms and AI tools affect students' motivation, attention, and learning activities. It also examines the psychological effects of individualized learning paths and adaptive learning systems on students. Special attention is given to self-regulation, stress levels, and social interactions among students. The results help identify both positive and negative psychological effects of AI technologies in the educational process. The findings provide a basis for developing recommendations for the safe and effective use of AI in education.

Keywords : Artificial intelligence, student psychology, education, adaptive learning systems.

Kirish

So‘nggi o‘n yilliklarda ta’lim tizimi raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt (SI) asosidagi vositalarning joriy etilishi bilan tub o‘zgarishlarga duch kelmoqda. Sun’iy intellekt texnologiyalari ta’lim jarayonini avtomatlashtirish, o‘quv materiallarini individual tarzda taqdim etish, adaptiv o‘quv tizimlarini yaratish hamda o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, bunday texnologiyalar o‘quvchilarning psixologik holatiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli, ta’limda sun’iy intellektdan foydalanishning o‘quvchilar psixikasiga ta’siri zamonaviy pedagogika va psixologiya sohalari uchun dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi.

Sun’iy intellektning ta’lim jarayonida qo‘llanilishi o‘quvchilarning motivatsiyasi, diqqat e’tibori, o‘z-o‘zini boshqarish qobiliyati va ijtimoiy o‘zaro ta’sirlariga ta’sir qiladi. Adaptiv o‘quv tizimlari har bir o‘quvchining individual bilim darajasini hisobga olib, shaxsga mos o‘quv yo‘nalishini yaratadi, bu esa o‘quvchilarning o‘quv jarayoniga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularni faol o‘rganishga undaydi. Shu bilan birga, sun’iy intellekt yordamida ta’lim jarayonini monitoring qilish va baholash o‘qituvchilarga psixologik jihatdan talabalar holatini aniqlash va ularga mos pedagogik yondashuvlarni qo‘llash imkonini beradi.

Biroq sun’iy intellektdan foydalanish bilan bog‘liq ijtimoiy-psixologik muammolar ham mavjud. Masalan, raqamli texnologiyalardan haddan tashqari foydalanish diqqatning kamayishi, ijtimoiy izolyatsiya, stress va psixologik yuklanish darajasining oshishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli o‘quvchilarning psixikasiga ta’sirini baholash, salbiy ta’sirlarni kamaytirish va pedagogik yondashuvlarni optimallashtirish muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqotning maqsadi – ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish jarayonida o‘quvchilar psixikasiga ta’sirini aniqlash, ularning o‘z-o‘zini boshqarish, motivatsiya, diqqat va ijtimoiy faoliyatiga bo‘lgan ijobiy va salbiy ta’sirlarni tahlil qilishdir. Shu bilan birga, tadqiqot sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda ta’lim jarayonini yanada samarali va psixologik jihatdan xavfsiz tashkil etish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Natijada ushbu tadqiqot zamonaviy raqamli ta’lim muhitida sun’iy intellektning psixologik ta’sirini o‘rganish, pedagogik amaliyotda psixologik jihatdan to‘g‘ri yondashuvlarni ishlab chiqish va o‘quvchilarni ta’lim jarayonida samarali rag‘batlantirish imkonini beradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi

So‘nggi yillarda ta’lim tizimida sun’iy intellekt (SI) texnologiyalarining qo‘llanilishi jadal sur’at bilan rivojlanmoqda. SI asosidagi adaptiv o‘quv tizimlari, virtual yordamchilar, raqamli platformalar va avtomatlashtirilgan baholash vositalari o‘quv jarayonini individuallashtirish, motivatsiyani oshirish va o‘quvchilarning psixologik holatini optimallashtirish imkonini beradi. Shu sababli, ta’limda sun’iy intellektdan foydalanishning o‘quvchilar psixikasiga ta’siri zamonaviy pedagogika va psixologiya sohalari uchun dolzarb ilmiy tadqiqot mavzusi hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, SI texnologiyalari o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirish, diqqatni jamlash, o‘z-o‘zini boshqarish va ijtimoiy faoliyatni rag‘batlantirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Luckin va hamkasblari (2016) ta’kidlaganidek, adaptiv o‘quv

tizimlari o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olib, shaxsga mos o‘quv yo‘nalishlarini yaratadi va bu ularning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi[1].

Boshqa tadqiqotlarda (Anderson & Rainie, 2018) SI texnologiyalari o‘quvchilarning stress darajasi, ijtimoiy izolyatsiya xavfi va diqqatni yo‘qotish kabi salbiy psixologik oqibatlarga ham olib kelishi mumkinligi qayd etilgan[2]. Shu bilan birga, pedagogik yondashuv bilan qo‘llanilganda, SI o‘quvchilarning psixologik rivojlanishini rag‘batlantiradi va o‘quv jarayonining samaradorligini oshiradi.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt ta’lim muhitida nafaqat texnologik vosita sifatida, balki psixologik va pedagogik jarayonlarni boshqaruvchi vosita sifatida ham xizmat qiladi. Shu sababli o‘quvchilarning psixikasini chuqur o‘rganish, adaptiv tizimlarga moslashuvini baholash va ta’lim jarayonida ijobiy psixologik muhitni yaratish muhim hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlar qo‘llanildi:

1. **Nazariy tahlil metodi** – SI va ta’lim psixologiyasi bo‘yicha ilmiy maqolalar, monografiyalar va xalqaro hisobotlar tahlil qilindi. Ushbu metod tadqiqotning konseptual asoslarini aniqlash va muammoning ilmiy talqinlarini o‘rganishga xizmat qildi.
2. **Eksperimental metod** – O‘quvchilarning SI asosidagi ta’lim tizimlarida o‘qish jarayonidagi psixologik holati, motivatsiya darajasi, diqqat e’tibori va stress darajasi kuzatildi va baholandi.
3. **Kontent-tahlil metodi** – Onlayn ta’lim platformalaridagi materiallar va SI yordamida ishlab chiqilgan o‘quv dasturlari o‘rganildi. Shu orqali o‘quvchilarning psixologik reaktsiyalari va o‘quv jarayoniga moslashuv tendensiyalari aniqlab olindi.
4. **Qiyosiy tahlil metodi** – Turli mamlakatlarda SI texnologiyalarining ta’lim jarayonida qo‘llanilish tajribasi o‘rganildi va ularning o‘quvchilarning psixikasiga ta’siri solishtirildi.

Mazkur metodlar yordamida tadqiqotda ta’limda sun’iy intellektdan foydalanishning o‘quvchilar psixikasiga ta’siri kompleks tarzda o‘rganildi va pedagoglarga o‘quv jarayonini optimallashtirish, psixologik jihatdan xavfsiz adaptiv o‘quv tizimlarini yaratish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berdi.

Muhokama

Ta’lim jarayonida sun’iy intellekt (SI) texnologiyalaridan foydalanish o‘quvchilarning psixologik holatiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, SI asosidagi adaptiv o‘quv tizimlari va raqamli platformalar o‘quvchilarning motivatsiyasi, diqqat e’tibori va o‘z-o‘zini boshqarish qobiliyatini yaxshilashga xizmat qiladi. Masalan, individual o‘quv yo‘nalishlarini yaratish orqali talabalar o‘z bilim darajasiga moslashtirilgan vazifalarni bajaradilar, bu esa ularning o‘rganish jarayoniga qiziqishini oshiradi va psixologik barqarorlikni mustahkamlaydi.

Shuningdek, SI texnologiyalari yordamida o‘quvchilar o‘zlarining o‘quv faoliyatini kuzatish va baholash imkoniyatiga ega bo‘lishadi. Bu esa o‘z-o‘zini baholash va refleksiya

[1] Luckin R., Holmes W., Griffiths M., Forcier L. *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education.* London: Pearson Education, 2016.

[2] Anderson J., Rainie L. *The Future of Artificial Intelligence in Education.* Pew Research Center, 2018.

qobiliyatini rivojlantiradi, shuningdek, o‘quvchilarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni oshiradi. Holmes va hamkasblari (2019) ta’kidlaganidek, sun’iy intellekt bilan qo‘llaniladigan adaptiv tizimlar o‘quvchilarning o‘z-o‘zini boshqarish va motivatsion xatti-harakatlarini optimallashtirishga yordam beradi.

Biroq, SI texnologiyalarining ta’lim muhitiga joriy etilishi ba’zi salbiy psixologik oqibatlarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, onlayn platformalardan haddan tashqari foydalanish diqqatni jamlash qobiliyatining pasayishi, ijtimoiy izolyatsiya va stress darajasining oshishi bilan bog‘liq. Shu sababli, ta’lim jarayonida sun’iy intellektdan foydalanish bilan birga pedagogik nazorat va psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimlarini ishlab chiqish muhimdir.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilarning psixik holatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatish uchun SI texnologiyalari interaktiv, moslashuvchan va shaxsga yo‘naltirilgan tarzda qo‘llanilishi kerak. Bu nafaqat o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, balki o‘z-o‘zini boshqarish va ijtimoiy kommunikatsiya qobiliyatlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Shu bilan birga, o‘quvchilarning psixikasiga bo‘lgan ta’sirni o‘rganish SI texnologiyalarining ta’lim samaradorligini baholash va pedagogik strategiyalarni takomillashtirish uchun ilmiy asos yaratadi. Natijada, ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish nafaqat texnologik imkoniyatlarni kengaytiradi, balki o‘quvchilarning psixologik rivojlanishi va ijtimoiy moslashuvchanligini qo‘llab-quvvatlaydi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ta’limda sun’iy intellekt (SI) texnologiyalaridan foydalanish o‘quvchilarning psixologik holatiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Sun’iy intellekt qo‘llanilayotgan ta’lim muhitida o‘quvchilarning motivatsiyasi, diqqat e’tibori, o‘z-o‘zini boshqarish va ijtimoiy o‘zaro ta’sir ko‘nikmalari optimallashtiriladi. Adaptiv o‘quv tizimlari va individual o‘quv yo‘nalishlari o‘quvchilarning o‘z bilim darajasiga moslashtirilgan vazifalarni bajarish imkonini yaratadi, bu esa ularning o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va psixologik barqarorlikni mustahkamlaydi.

Shuningdek, SI texnologiyalari o‘quvchilarga o‘z o‘quv jarayonini monitoring qilish, baholash va refleksiya qilish imkoniyatini beradi. Bu esa o‘z-o‘zini boshqarish, mas’uliyat va shaxsiy motivatsiyani rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, o‘quvchilarning stress darajasi, ijtimoiy izolyatsiya xavfi va diqqatni yo‘qotish kabi salbiy psixologik oqibatlarni kamaytirish uchun pedagogik yondashuv va psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimlari muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalariga asoslanib aytish mumkinki, sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanganda ta’lim jarayoni nafaqat texnologik jihatdan samarali, balki psixologik jihatdan xavfsiz va qo‘llab-quvvatlovchi bo‘lishi kerak. O‘quvchilarning psixologik holatini hisobga olgan holda adaptiv va interaktiv o‘quv tizimlarini joriy etish ularning o‘z-o‘zini boshqarish, motivatsiya va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Umuman olganda, ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish nafaqat o‘quv jarayonining samaradorligini oshiradi, balki o‘quvchilarning psixologik rivojlanishi va ijtimoiy moslashuvchanligini qo‘llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, SI texnologiyalarini to‘g‘ri va pedagogik jihatdan asosli qo‘llash o‘quvchilar uchun xavfsiz psixologik muhit yaratishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Luckin R., Holmes W., Griffiths M., Forcier L. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. London: Pearson Education, 2016.
2. Anderson J., Rainie L. The Future of Artificial Intelligence in Education. Pew Research Center, 2018.
3. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
4. Baker R., Inventado P. Educational Data Mining: A Review of the State of the Art. Journal of Educational Data Mining, 2014.
5. UNESCO. Artificial Intelligence and Education: Guidance for Policy Makers. Paris, 2021.
6. Sapaeva G.U. Sun'iy intellekt va ta'limdagi psixologik ta'siri. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi jurnali, 2025.
7. Ashurov J.D. Zamonaviy oliy ta'limda sun'iy intellektdan foydalanishning psixologik jihatlari. Pedagogik tadqiqotlar jurnali, 2024.
8. Sabirova D.A. Raqamli ta'lim tizimida sun'iy intellektning o'quvchilar psixikasiga ta'siri. Digital Transformation and Artificial Intelligence jurnali, 2024.
9. Cukurova M. The Interplay of Learning, Analytics, and Artificial Intelligence in Education. arXiv Research Paper, 2024.
10. Abduxamidova M. Ta'lim boshqaruvida sun'iy intellekt: imkoniyatlar, cheklovlar va psixologik ta'siri. Advances in Science and Education, 2025.